

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(СИЛАБУС)

«Емоційна сфера в структурі особистості»

Освітньо-професійна програма Практична психологія

4-й рік навчання, 8-й семестр (для бакалаврів)

Форма навчання (денна, заочна)

Галузь знань
05 Соціальні та поведінкові
науки
Спеціальність
053 Психологія
Освітній рівень
Бакалавр

Кафедра
та викладач

Кафедра практичної психології

Викладач: Халько Марина Сергіївна – старший викладач

Лінк на профіль викладача на сайті факультету: https://pf.udu.edu.ua/images/2024_сайт/Халько_Марина_portfolio01.pdf

Лінк на профіль викладача у Google Scholar : <https://scholar.google.com.ua/citations?user=yi4GhRQAAAAJ&hl=uk>

E-mail: m.s.khalko@npu.edu.ua

Лінк на курс в Moodle (для денної форми навчання):

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання):

I. Основна
мета/цілі навчання

Метою викладання освітнього компоненту «Емоційна сфера в структурі особистості» є поглиблення знань студентів-практичних психологів з психології емоцій, формування у них умінь керувати своїми емоціями, визначати особливості емоційної сфери клієнта.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Емоційна сфера в структурі особистості» є набуття студентами додаткових фахових компетенцій з професійно-орієнтованого циклу підготовки: загальне уявлення про емоції; основні напрями науки про емоції і почуття; класифікація емоцій; визначення і види емоційних процесів, емоційних станів; емоції та особистість; розвиток емоційної сфери в онтогенезі; патологія емоцій; експериментальне дослідження емоцій.

II. Місце
навчальної

Навчальна дисципліна *вибіркова*

Цикл *професійної підготовки*

дисципліни в
освітній програмі

III. Обсяг
навчальної
дисципліни

	<i>Денна ф.н. (термін навчання – 3р.10 міс.)</i>	<i>Заочна ф.н. (термін навчання – 3р.10 міс.)</i>
<i>Кількість кредитів</i>	3	3
<i>Загальна кількість годин</i>	90	90
<i>Лекційні заняття</i>	16	6
<i>Практичні заняття</i>	20	6
<i>Лабораторні заняття</i>	-	-
<i>Самостійна робота</i>	54	78

IV. Короткий зміст
навчальної
дисципліни

Змістовий модуль 1. Фізіологічні основи та психологічні теорії емоцій

Тема 1.1. **Введення в психологію емоцій.**

Зміст теми: Визначення емоцій. Історія поглядів на почуття та емоції (Аристотель, Декарт, Платон, Спіноза). Погляди Ч. Дарвіна на виникнення та розвиток виражальних рухів. Функції емоцій. Біологічне значення емоцій. Якісні відмінності емоцій тварин і людини. Еволюція емоцій у філогенезі та онтогенезі. Класифікація функцій емоцій. Види емоцій. Проблема емоційних станів у психології. Емоційний тон відчуттів. Почуття та їх класифікація. Настрої та їх особливості. Афект і його характеристики. Стрес, стадії його розвитку. Фрустрація. Типи реакції людини в стані фрустрації.

Тема 1.2. **Психофізіологічні основи емоцій.**

Зміст теми: Фізіологічні основи емоцій. Експериментальні дослідження емоцій (Х. Дельгадо, В.М.), дослідження базальних емоцій, дослідження емоційних станів, викликаних подразненням різних структур головного мозку, теорія «коло Папеца», лімбічна концепція емоцій (Г. Шепард), нейрофізіологічні дослідження нової кори Клювера-Бюси, «лобний синдром» (О.Р.Лурия). Емоції як специфічний вид фізіологічних процесів (периферична теорія Джемса-Ланге, таламічна теорія емоцій Кеннона-Барда). Емоції як біологічний продукт еволюції (біологічна концепція емоцій).

Тема 1.3. **Теорії емоцій.**

Зміст теми: Трьохвимірна концепція почуттів В.Вундта. Емоції як регулятор поведінки та діяльності (гормічна теорія Макдауголла, психоаналітична концепція емоцій). Емоції як специфічний вид когнітивних процесів (теорія когнітивного диссонанса Л. Фестингера, когнітивно-фізіологічна теорія емоцій С. Шехтера, пізнавальна теорія емоцій Р. Лазаруса). Теорія дифференціальних емоцій К. Ізарда. Розвиток уявлень про емоції у вітчизняній науці.

Змістовий модуль 2. Роль емоційної сфери у діяльності, поведінці та розвитку особистості.

Тема 2.1. Розвиток емоційної сфери в онтогенезі особистості.

Зміст теми: Показники та критерії емоційного розвитку особистості на різних етапах онтогенезу. Характеристика динаміки розвитку емоційної сфери особистості від народження до смерті: новонародженого, на ранньому етапі, у дошкільному дитинстві, у молодшому шкільному віці, у підлітковому та юнацькому, у дорослої людини, у похилому та старечому віці:

Тема 2.2. Методи діагностики емоційного розвитку особистості.

Зміст теми: Психологічні методи вивчення емоційної сфери. Експериментальні методи діагностики емоцій. Методи вивчення емоційної сфери особистості. Дослідження емоційної сфери в дитячому віці: в нормі та патології.

Тема 2.3. Роль емоцій у діяльності та поведінці особистості.

Зміст теми: Емоції у пізнавальній діяльності та творчості. Проблема організації та дезорганізації поведінки. Оволодіння поведінкою, роль символічних засобів регуляції емоційних станів. Емоційний інтелект. Мотивація і емоції. Оптимум мотивації (закон Йеркса – Додсона). Емоціогенні ситуації та мотивація. Надмірна мотивація. Почуття як відображення стійких ставлень людини до об'єктів. Моральні, інтелектуальні та естетичні почуття. Емоційні властивості особистості. Психологічні типи (К.Г. Юнг).

Тема 2.4. Емоційний інтелект.

Зміст теми: Поняття емоційного інтелекту. Значення розвинутого емоційного інтелекту для поведінки та діяльності особистості. Становлення емоційного інтелекту та чинники його формування. Методики діагностики емоційного інтелекту.

Тема 2.5. Патологія емоцій: афективні синдроми і розлади.

Зміст теми: Етіологія емоційних порушень. Афективні синдроми: тривожний, депресія, манія. Афективні розлади: ейфорія, апатія, емоційна тупість, емоційна неадекватність, емоційна амбівалентність. Синдром «емоційного вигорання».

Тема 2.6. Емоційна регуляція та управління емоційними станами.

Зміст теми: Поняття емоційної регуляції. Можливості та необхідність управління своїми емоційними станами. Методи та прийоми емоційної саморегуляції

Детальні теми лекційних, практичних занять, питання до іспиту, теми і завдання для самостійної роботи, список джерельної бази та інше містяться на курсі у Moodle:

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання):

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання):

V. Результати навчання

№	Результати навчання	Компетентності
1	ПР 1: Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
2	ПР 2: Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії. СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
3	ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.
4	ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. ФК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження ФК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)

VI. Порядок і критерії оцінювання

Форми поточного контролю: Модульні контрольні роботи.

Методи поточного контролю: усне опитування, тести, практичні завдання.

Форма підсумкового контролю: Залік

Методи підсумкового контролю: письмове опитування (закриті та відкриті питання) та 1-не практичне завдання)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль											Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							
Тема1.1	Тема 1.2	Тема1.3	МКР	Тема 2.1	Тема2.2.	Тема2.3	Тема 2.4	Тема2.5	Тема2.6	МКР	
5	5	10	20	10	5	5	10	5	5	20	100

Розрахунок рейтингових балів за видами контролів (Денна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Практична робота на заняттях (усні відповіді, тести)	5	6	30
2	Самостійні роботи / лабораторні роботи / участь у вебінарах/тренінгах, що відповідають тематиці даного курсу*	5	6	30
3	Модульні контрольні роботи	20	2	40
Підсумковий рейтинговий бал				100

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та модульного контролів (Заочна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Практична робота на заняттях (усні відповіді, тести)	10	2	20
2	Самостійні роботи / участь у вебінарах/тренінгах, що відповідають тематиці даного курсу*	20	3	60
3	Модульні контрольні роботи	20	1	20
Підсумковий рейтинговий бал				100

*Здобувачу можуть зараховуватися бали за неформальну освіту (участь у професійних семінарах, вебінарах, тренінгах тощо) з відповідних тем курсу (замість окремих видів практичної чи самостійної роботи з курсу). Для цього студент має представити сертифікат учасника і підготувати короткий звіт-аналіз опрацьованих питань.

Важливі зауваги щодо оцінювання!

Якщо навчальна дисципліна завершується екзаменом, максимальна кількість балів, яку здобувач може набрати протягом семестру - 60. Максимальна кількість балів за екзамен – 40. Разом – 100 балів.

До початку заліково-екзаменаційної сесії (якщо вивчення навчальної дисципліни завершується екзаменом) здобувач повинен набрати мінімум **35 балів**. Цей бал не означає зарахування, він просто дає здобувачеві право скласти екзамен. Якщо здобувач не отримав 35 балів, у наступному семестрі він проходить ці навчальні дисципліни повторно на платній основі.

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей: повнота та правильність розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення, впевненість та аргументованість, використання у відповіді посилань на інформацію з основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників та інших методичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння та самостійні оцінні судження, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота та правильність розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати самостійні висновки, ступінь сформованості практичних умінь, досвід творчої та пошукової діяльності, акуратність оформлення письмової роботи.

Рівні відповідності критеріям

Високий рівень (90 – 100 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою, може брати активну участь в наукових та творчих проектах. Виконав усі практичні / самостійні завдання правильно та ґрунтовно. Демонструє здатність пов'язувати теоретичні знання з курсу з практичним досвідом професійної діяльності.

Достатній рівень (80 – 89 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в необхідному обсязі, володіє навчальним матеріалом, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності. Уміння продуктивні, проте без вияву творчості. Здатен працювати самостійно, проте допускає неточності.

Середній рівень (70 – 79 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в повному обсязі, але його знання містять неточності та помилкові судження, уміння проявляються на репродуктивному рівні. Здобувач не може сформулювати самостійні оцінні судження та висновки.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом опанував навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїв поверхово, частково. При виконання практичних завдань допускає помилки та потребує допомоги викладача чи колег-студентів.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні, демонструє фрагментарні знання, не може самостійно викласти більшість практичних завдань. Виконав частину практичних / самостійних завдань з суттєвими помилками та недоліками.

Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач не засвоїв більшості тем, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вмє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку, практичні уміння не сформовані; **0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.** Здобувач не виконав більшості завдань, не володіє навчальним матеріалом, змістом курсу не оволодів.

VII. Політика курсу

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyly-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhayla-drahomnaova>) відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу дотримуються

загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначеним деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час екзамену, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувач не погоджується з оцінкою підсумкової атестації, він може в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії. За письмового екзамена повторне опитування не проводиться. За усного комісія надає здобувачеві право продемонструвати свої знання. Про порядок складання екзаменів, перескладання і оскарження результатів див. «Положення про організацію освітнього процесу».

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>).

Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>).

Викладач ознайомлює здобувача вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користуванням засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Умови для інклюзивного вивчення освітнього компонента: дана навчальна дисципліна може викладатися для людей з особливими освітніми потребами. Форми і методи інклюзивного навчання обираються з урахуванням індивідуальних потреб

здобувача. Обов'язково поєднуються фронтальні, індивідуальні та групові ФОНД. Традиційні методи навчання поєднуються з інтерактивними і спеціальними (методи педагогічного супроводу та корекції, тощо).

VIII. Основні інформаційні ресурси

1. Барретт Л. Ф. Як народжуються емоції : Таємне життя мозку / пер. з англ. Я. Лебеденка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 480 с.
2. Гібсон Л. Дорослі діти емоційно незрілих батьків. Київ: Вид-во Наталії Переверзевої, 2021. 240с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект. - Харків: Віват, 2019. — 512 с
4. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 388 с. Тема 4.6. Емоційна сфера особистості. С.209-216. Журавльова Л.П. Психологія емпатії: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.
5. Журавльова Л. П. Психологія емпатії: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. - 328 с.
6. Лазуренко О. О. Психологія емоцій: підручник / О. О. Лазуренко - К.: Книга плюс. - 2018. - 264 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія. - Київ: Центр учбової літератури, 2008. — 272 с. Розділ 15. Емоції та почуття. С.211-223.
8. Матійків І. М. Тренінг емоційної компетентності: навч.-метод. посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 112 с
9. Практикум із загальної психології: робочий зошит: Методичні рекомендації до лабораторних занять з курсу «Практикум із загальної психології» / за ред. Портницької Н.Ф. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 270 с. Модуль 9. Вивчення емоційної сфери. С.214-233.
10. Психологія мотивацій и емоцій. Хрестоматія по психологии / Под ред. Ю. Гиппенрейтер, М. Фаликман. М.: ЧеРо, 2002. 752 с.
11. Семиченко В.А. Психічні стани. – К.: «Магістр-S», 1998. – 208 с.
12. Семиченко В.А. Психологія емоцій. – К.: «Магістр-S», 1998. – 128 с.
13. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія та ін.: Підручник. Київ: Каравела, 2019. 464 с. Почуття. С.219-243
14. Тодорова І. С., Павленко В. І. Психологія і педагогіка: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 228 с. Тема 3. С. 54–70 6. Психологія та педагогіка: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Л. В. Музичко, А. В. Тімакова, Л. В. Корват та ін.; За ред. Л. В. Музичко. — К.: КНЕУ, 2008. — 304 с.
15. 4. Чудаєва Н.В., Шульдик Г.О. Емоційний світ людини : навч. посібник. 2- ге вид. доповн. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. — 126 с.
16. Carroll E. Izard The Psychology of Emotions. 1991 p.- 452 p.
17. Theories of Emotion, Volume 1. Robert Plutchik, Henry Kellerman. Academic Press, 1980 - 399 pages.

Розширений список джерел та інформаційних ресурсів з навчальної дисципліни розміщено у системі MOODLE.

*Обговорено та затверджено на засіданні кафедри практичної психології
(Протокол № 6 від 15 січня 2025 р.)*